

ברכות נד:א

/משנה/. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, אומר: ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

שו"ע או"ח ריח סעיף א

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, כגון: מעברות הים, ומעברות הירדן, ומעברות נחלי ארנון, ואבני אלגביש של בית חורון, ואבן שבקש עוג לזרוק על ישראל, ואבן שישב עליה משה בעת מלחמת עמלק, וחומת יריחו מברך: שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. ובין ברכה זו ובין שאר ברכות הראייה הרי הם כשאר ברכות, וכולם בהזכרת שם ומלכות.

שו"ע או"ח ריח סעיף ג

כל אלו הדברים אינם אלא כשרואה אותם משלשים לשלשים יום, ואז הם חובה כמו בפעם ראשונה.

ברכות נד:א

גמרא. מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: +שמות י"ח+ ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו'. אניסא דרבים מברכינן, אניסא דיחיד לא מברכינן? והא ההוא גברא דהוה קא אזיל [הולך] ב[מקום בשם] "עבר ימינא", נפל עליה אריא, אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה [נעשה לו נס וניצל ממנו]; אתא לקמיה דרבא [הוא בא לפני רבא], ואמר ליה: כל אימת דמטית להתם [כל פעם שאתה בא לשם] בריך: "ברוך שעשה לי נס במקום הזה!" ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא [הלך בעמק] ד"עברות" וצחא למיא [וצמא למים], אתעביד ליה ניסא [נעשה לו נס] איברי ליה עינא דמיא [ונברא לו מעין מים] ואישתי [ושתי]. ותו, זמנא חדא הוה קאזיל [פעם אחרת הלך] ב"רסתקא דמחוזא" ונפל עליה גמלא פריצא [ונתקף ע"י גמל פרוע], איתפרקא ליה אשיתא [התמוטט לידו כותל], על לגוה [נכבס לתוכו]; כי מטא [הגיע] ל"עברות", בריך: ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל, כי מטא [הגיע] ל"רסתקא דמחוזא", בריך: ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות! - אמרי: אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי, אניסא דיחיד - איהו [הוא] חייב לברוכי.

שו"ע או"ח ריח סעיף ד

הרואה מקום שנעשה נס ליחיד, אינו מברך; אבל הוא עצמו מברך שעשה לי נס במקום הזה; וכל יוצאי ירכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה.

שו"ע או"ח ריח סעיף ט

יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם; אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו גנבים בלילה ובידי סכנה וניצול וכיוצא בזה, אינו חייב לברך; ויש חולק, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות.

משנה ברורה סימן ריח ס"ק כט

שהוא יוצא ממנהג העולם - כגון עובדא דנזכר בש"ס באחד שהלך במדבר והיה בסכנת מיתה מחמת צמא ואיתרחיש ליה ניסא ונפק ליה מעין מים וכיוצא בזה:

משנה ברורה סימן ריח ס"ק ל

וניצול - ג"כ כדרך מנהג העולם דהיינו שצעק לעזרה או שנזדמנו ב"א שם וברחו:

משנה ברורה סימן ריח ס"ק לא

אינו חייב לברך - ... ומ"מ בשעה שאירע לו ההצלה צריך לברך ברכת הגומל דברכת הגומל לא קפדינן כולי האי שיהיה נס גמור ...

מגן אברהם סימן ריח ס"ק יב

ויש חולק - לא מצאתי מי שחולק דהיאך יעלה על הדעת להקרא נס דבר שהוא בדרך הטבע ומ"מ הרב"י ס"ס רי"ט בשם הריב"ש היינו לומר כשנעשה לו נס צריך לברך גם הגומל אבל בדבר שמנהג העולם פשיטא דאין לברך שעשה לי נס וכ"מ בב"ח:

ביאור הלכה סימן ריח ד"ה * ויש חולק

ויש חולק - עיין מג"א שתמה איש חולק זה דבודאי אמנהג העולם וטבעו אין לברך שעשה לי נסים וכן הגר"א תמה דא"כ כל יולדת תהא צריכה לברך שעשה לי נסים וכמו כן בניה לעולם ולפי מה

שכתב בתשובת רדב"ז ח"ג סי' תקע"ב והובאה בני"א ניחא קושינו דבודאי כגון יולדת או חולה ליכא למ"ד שאין זה נס כלל [שרוב חולים ויולדות לחיים] ואנן לכו"ע נס בעינן, רק דלשיטה א' בעינן דוקא שהנס של הצלה יהיה דוקא למעלה מדרך הטבע כנסי אבותינו ולשיטה ב' כל דבר שמזמין ה' ברגע זו בדרך התולדה ג"כ מקרי נס כגון שבאו גנבים או גזלנים עליו [ובני"א משמע דלדעה ראשונה נתמעט רק גנבים ומשום דבאים רק בשביל ממון וליכא חשש סכנה כלל לא נהירא דהא ע"פ הדין מותר להרגו דחזקה בא להרוג וכידוע מדין דמחותרת] וקרוב שיהרגוהו ונדמנו בני אדם או סיבה אחרת שנתפחדו וברחו מחמת זה אע"פ שלא היה כאן שינוי בטבע מ"מ נס הוא שהזמין הקב"ה לשעה זו:

משנה ברורה סימן ריח ס"ק לב

(לב) ויש חולק - דאפילו היה ההצלה שלא למעלה מדרך הטבע אעפ"כ כיון שהיה בסכנה אם לא נזדמן לו ההצלה נס מקרי וחייב להודות ולשבח לבורא על שהכין והזמין לו ההצלה ברגע זו. אם נפל עליו אבן וכיו"ב או שעבר עליו עגלה טעונה שברך הטבע היה שימות ע"ז והוא ניצול ממיתה כשיגיע לאותו מקום משלשים לשלשים צריך לברך ואם נפל אבן סמוך לראשו או נתקע ברזל סמוך לעינו ונעשה לו נס ולא נפל האבן על ראשו ולא נתקע הברזל בעין ממש לדעה ראשונה אין מברכין ולדעה שניה אפשר שמברכים כי כל אדם שקרוב לדבר שיש בו סכנה וניצול מברך וע"כ יברך בלא שם ומלכות ועיין בבה"ל. כתבו האחרונים מי שנעשה לו נס יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו ויחלק ללומדי תורה ויאמר הריני נותן זה לצדקה ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש וראוי לומר פרשת תודה. וטוב וראוי לו לתקן איזה צרכי רבים בעיר ובכל שנה ביום הזה יתבודד להודות לה' יתברך ולשמוח ולספר חסדו:

שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן סד

... והנה בהשקפה ראשונה עלה בדעתי, דשפיר מצאנו מקור לדיעה זו בדברי הראשונים, והוא בהקדם דברי האבודרהם (שער ברכות הראי"י וכו') אשר משם המקור לדיעה הא' כנ"ל, וז"ל כתב הר"י אשר מלוניל הא דמברכין בין אניסא דרבים בין אניסא דיחיד דוקא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם וכו', ואי"ת הרי פורים שהי' גם כמנהג העולם, ומברכין שעשה נסים, וי"ל התם נמי יצא ממנהג העולם מפני ב' דברים, הא' שביטל כתב המלך, והוא הפך דת פרס ומדי, והב' שהרג קרוב לפי אלף מאומתו, בעבור אהבת אשה אחת, ואין זה ממנהג העולם וטבעו, ובתנוכה לאו משום מעשה דיהודית מברכין שעשה נסים, אלא משום פך השמן שהי' חתום בחותמו של כ"ג וכו' שהי' כמעשה אליהו ואלישע ע"כ עכ"ל. וכה"ג איתא בטו"ז (או"ח סי' עת"ר סק"ג), והפמ"ג שם הביא ע"ז דברי האבודרהם (ומה דאיתא שם וערמ"א ט"ס וצ"ל וערד"א) עי"ש. ...

~~ נסים ע"פ הרמב"ם ~~

אבות ה':

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ ופי הבאר ופי האתון והקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות ויש אומרים אף המזיקין וקבורתו של משה ואילו של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ה משנה ה

כבר זכרתי לך בפרק השמיני, שהם [ז"א: חז"ל] לא יאמינו בחידוש הרצון עת אחר עת, אלא שבראשית עשיית הדברים הושם בטבעם שיעשה בהם כל מה שיעשה, בין שהיה הדבר אשר ייעשה - תדיר, והוא הדבר הטבעי, ובין שהיה לעתים רחוקות, והוא המופת. ולפיכך אמר שביום הששי הושם בארץ שתשקע בקורח ועדתו, ובבאר שתוציא המים, ובאתון שתדבר, וכן השאר. ... ושמה תאמר: ואם המופתים כולם הושמו בטבעי אותם הדברים מששת ימי בראשית - למה יוחדו אלה העשרה? דע, שהם לא יוחדו לומר שאין שם מופת שהושם בטבע הדברים מששת ימי בראשית זולת אלה, אלא אמר שאלה בלבד היתה עשייתם בין השמשות, ושאר המופתים אמנם הושמו בטבע הדבר אשר נעשו בו בראשית העשות. למשל אמר, כי ביום השני, בעת היחלקות המים, הושם בטיבעם שייבקע ים סוף למשה, והירדן ליהושע, וכן לאליהו ואלישע. וביום הרביעי, כשנבראה השמש, הושם בה שתעמוד בזמן פלוני במאמר יהושע לה. וכן שאר המופתים, חוץ מאלה העשרה. והם הושמו בטבע אותם הדברים בין השמשות.

שמונה פרקים לרמב"ם פרק ח

... ובוזה חולקים 'המדברים', לפי ששמעתיים אומרים, שהרצון בכל דבר בעת אחר עת תמיד. ולא כן נאמין אנחנו, אלא הרצון היה בששת ימי בראשית, והדברים כולם נמשכים על טבעיהם תמיד, כמו שאמר: +קהלת א, ט+ "מה שהיה הוא שיהיה", +קהלת ג, טו+ "ואשר להיות כבר היה", +קהלת א, ט+ "אין כל חדש תחת השמש". ומפני זה הוצרכו החכמים לומר שכל המופתים

היוצאים ממנהגו של עולם, אשר היו, ואשר יועד בהם שיהיו, כולם קדם הרצון בהם בששת ימי בראשית, והושם בטבע הדברים ההם אז, שיתחדש בהם מה שהתחדש. וכאשר התחדש בזמן הראוי - חשבו בו שהוא דבר שקרה עתה, ואינו כן. וכבר הרחיבו בזה הענין הרבה במדרש קהלת וזולתו. ומאמרם בזה הענין: "עולם כמנהגו הולך". ותמצאם תמיד בכל דבריהם, עליהם השלום, יברחו מתת הרצון בדבר אחר דבר ובעת אחר עת. ...

קהלת ג (יד) ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו:

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק כח

אמר [שלמה המלך] כי "כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע", הנה כבר הגיד בזה הפסוק שהעולם ממעשה האל ושהוא נצחי, ונתן העלה גם כן בנצחותו, והוא אמרו, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, שזהו עלה להיותו לעולם, כאלו אמר כי הדבר אשר ישתנה אמנם ישתנה מפני חסרון שיש בו ויושלם, או תוספת בו אין צורך אליה ותחסר התוספת ההיא, אמנם פעולות הש"י אחר שהם בתכלית השלמות וא"א התוספת בהם ולא החסרון מהם, אם כן הם יעמדו כפי מה שהם עליו בהכרח, שא"א המצא דבר מביא לשנויים, וכאלו הוא [שלמה המלך] ג"כ נתן תכלית כוונה למה שנמצא [השינויים, ז"א נסים], או התנצל על מה שישתנה בסוף הפסוק באמרו, "והאלהים עשה שיראו מלפניו", ר"ל התחדש הנפלאות, ...

רמב"ם יסוה"ת ד הלכה יב

בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם כיוצא בו ויראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל הברואים, מוסיף אהבה למקום ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא, ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו כשיעריך עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים, וכ"ש לאחת מהצורות הטהורות הנפרדות מן הגולמים שלא נתחברו בגולם כלל, וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושא וכלימה ריק וחסר.

תענית כה: א

חד בי שמשי חזייה לברתיה דהוות עציבא [ערב שבת אחד רבי חנינא בן דוסא ראה את בתן עצובה], אמר לה: בתי למאי עציבת? - אמרה ליה: כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי ממנו אור לשבת. - אמר לה: בתי, מאי אכפת לך? מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק. תנא: היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה.

ברכת "מודים" (ברכת ההודאה - הברכה ה-18)

מודים אנחנו לך...
נודה לך ונספר תהילתך על חיינו המסורים בידך,
ועל נשמותינו הפקודות לך,
ועל נסיד שבכל יום עמנו,
ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים. ...

ועל הנסים ועל הפרקן. ועל הגבורות. ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לחנוכה

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו פשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשפחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם, נקמת את נקמתם. מסרת גבורים ביד חלשים. ורבים ביד מעטים. ורשעים ביד צדיקים. וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך. לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך. וטהרו את מקדשך. והדליקו נרות במצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנכה אלו בהלל ובהודאה. ועשית עמהם נסים ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה.

לפורים

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה. פשעמד עליהם המן הרשע. בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבו. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו, וקלקלת את מחשבתו. והשבות לו גמולו בראשו. ותלו אותו ואת בניו על העץ. ועשית עמהם נס ונפלא ונודה לשמך הגדול סלה.